

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN EGO DURUMLARI: STRESLİ YAŞANTILARINA YÖNELİK EBEVEYN TEPKİLERİ, AİLELERDEKİ KORUYUCU ETKENLER VE BAZI DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Transactional Ego States among University Students: A Study of according to Protective Factors, Parental Reactions to Adolescent Distress in their Family and Some Variables

Gönderim Tarihi: 23.05.2016

Kabul Tarihi: 18.01.2017

Halil EKŞİ*
Durmuş ÜMMET**
Emine Beyza ÖZOĞLU***

ÖZ: Üniversite öğrencilerinin Transaksiyonel Analiz (T.A.) ego durumlarının, ailelerindeki koruyucu etkenler ile stres yaşantılarına yönelik ebeveyn tepkileri bağlamında incelenmesi araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Ayrıca öğrencilerin cinsiyet, aile tipi, anne-baba eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik düzeylerine göre T.A. ego Durumları incelenmiştir. Amaçlar doğrultusunda çalışma grubunu oluşturan öğrencilere Kişisel Bilgi Formu, T.A. Ego Durumları Ölçeği, Ailedeki Koruyucu Etkenler Ölçeği, Ergenlerin Stresli Yaşantılarına Yönelik Ebeveyn Tepkileri Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın verileri Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi ve Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültelerinin farklı bölümlerinde öğrenimine devam eden ve araştırmaya seçkisiz olarak dahil edilen 211'i kız ve 84'ü erkek olmak üzere 295 öğrenci üzerinden toplanmıştır. Elde edilen bulgular incelendiğinde; öğrencilerin T.A. ego durumları ile hem stresli yaşantılara yönelik ebeveyn tepkileri hem de ailedeki koruyucu etkenler arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Ayrıca,

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi/Atatürk Eğitim Fakültesi/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, h.eksi70@gmail.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0001-7520-4559

** Öğr. Gör. Dr., Marmara Üniversitesi/Atatürk Eğitim Fakültesi/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, dummet@marmara.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-8318-9026

*** Psk. Danş., Balıkesir Karesi Atatürk İlkokulu, beyzazengin10@hotmail.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-6131-0243

öğrencilerin cinsiyet ve yetiştikleri aile tipine göre T.A. ego durumlarında anlamlı fark olduğu ancak anne ve babanın eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik düzeylerine göre T.A. ego durumlarda anlamlı fark olmadığı bulgularına ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular literatür ve diğer çalışmalar ışığında tartışılmış ve çeşitli öneriler getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kişilik, Transaksiyonel Analiz, Ego Durumları, Ebeveyn Tepkileri, Koruyucu Etkenler.

ABSTRACT: This study aims to review the relations between university students' Transactional Analysis Ego States and protective factors and parental reactions to adolescent distress in their family. In addition, students' T.A. Ego States is examined according to their gender, family type, parents' education level and social-economic level. The study group consists of 295 students (211 female, 84 male) studying at Marmara University' and Balıkesir University' in different departments. Relational screening method was used in the research. The data was collected by using Ego States Scale, Inventory of Family Protective Factors, Perceived Parental Reactions to Adolescent Distress Scale and personal information form that was prepared by the researcher. The results showed that T.A. Ego States of students correlate with both protective factors and parental reactions to adolescent distress in their family. Also, T.A. Ego States of the students showed significant difference as to gender and family type by them, whereas parent' educational level of social-economic level did not have effect on T.A. Ego States. The findings were discussed within the scope of related literature and similar studies, then various proposals were brought forward.

Keywords: Personality, Transactional Analysis, Ego States, Parent Reactions, Protective Factors.

GİRİŞ

Birey kişilik özelliklerinin bir kısmını kalıtsal yolla doğuştan getirmekle beraber, belli durumlarda nasıl davranacağına alt yapısı oluşturan öğrenilmiş kişilik özelliklerini öncelikle aileden kazanmaktadır. Aileler tutum ve davranışları ile çocukları etkileyerek, onların gelecekteki davranış biçimleri üzerinde belirleyici olmaktadır (Çerik, 2003; Geçtan, 1999). Günümüzde pozitif psikoloji akımı ile beraber, problemden ziyade başarıya odaklanan sağlamlık, dayanıklılık gibi kişilik özelliklerinin de ailelerde kazanıldığı vurgusu alan yazının da desteklenmektedir (Eminağaoğlu, 2006; Gökler ve Köksal, 2011; Kanner ve Bayraklı, 2010; Terzi, 2008).

Bir sistem olarak aile dışarıdan veya içeriden gelecek olan engelleme girişimleri ya da zorluklara karşı çeşitli baş etme yolları geliştirir. Bu baş etme yolları hem kişilerin bireysel olarak tercih ettikleri hem de sistem olan ailenin bü-

tününün kabul ettiği yapıların uzlaşması sonucu ortaya çıkar. Ailenin işlevsel olan zorluklarla baş etme girişimleri hem bu yapıyı koruyucu hem de aile bireylerinin zor yaşam durumlarında yılmaz özellikler gibi kişilik özellikleri kazanmasına yardımcı olur (Gordon, 2005; Gladding, 2012; Sayar ve Bağlan, 2013). Sağlıklı ailelerde, zorlayıcı koşullar karşısında içsel ve dışsal kaynakların kullanılması ile ailenin uyum sağlama, yeterli işlevde bulunma, dengeyi sağlayıp bu koşullar altında dahi gelişme gösterebilme ve eski haline dönme becerisi bulunmaktadır (Hawley, 2000). Zor yaşam olayları karşısında gösterilen bu dayanıklılığı oluşturan temel bileşenlerden en önemlilerinden biri ailedeki koruyucu etkenlerdir (Gökler ve Köksal, 2011). Ailede birbirlerinin sorunlarına eğilmek, destek vermek, empati kurmak vb. koruyucu etkenler, sistemdeki işlevsizlikleri doğrudan veya dolaylı ortadan kaldırmak, risk etkenleri ile etkileşime geçerek onların birey ve aile üzerindeki etkilerine engel olmak ve risk faktörlerinin ortaya çıkmasını önlemek şeklinde tanımlanabilecek çeşitli amaçlara hizmet eder (Greenberg, Domitrovich ve Bumbarger, 2001). Aile içi koruyucu etkenler, ailenin güçlü yanlarını sürekli olarak geliştirmesi yoluyla, aile bireylerinin bir değişim, zorluk ya da çatışma karşısında hazırlıklı olabilmeleri ile ilişkilidir. Koruyucu etkenler ailelere ve dolayısıyla her bir aile üyesine, esneklik ve uyum gücü getirir (Mathews, 2000).

Risk ve dayanıklılığa ilişkin kuramsal çerçevenin çizilmesi açısından alan yazınına önemli katkılar sağlayan ekolojik yaklaşıma göre koruyucu etkenler, bireyin içinde yer aldığı çevrenin farklı katmanlarında yer alabilir (Anthony, Alter ve Jenson, 2009). Ekolojik yaklaşım, bireyin içinde yer aldığı çoklu sistemler, çevreler, bağlamlar ve bunlar arasındaki etkileşim ve bağlantılardan bahsetmektedir. Bu yaklaşıma göre, bireyi çevreleyen koşullar dört katman oluşturmaktadır. Bu dört katman: (1) Aile, okul, işyeri, arkadaş grubu gibi kişinin doğrudan iletişim içinde olduğu çevreleri tanımlayan mikrosistem (2) Çeşitli mikrosistemler arasındaki ilişkilerden oluşan mezosistem; (3) Kişinin gelişiminde dolaylı etkisi bulunan durumları ifade eden egzosistem ve (4) Bir kültür ya da alt-kültürü tanımlayan en geniş ve en dıştaki katmanı oluşturan makrosistemdir (Greenberg, Domitrovich ve Bumbarger, 2001). Bu sistemler arasındaki tutarlılık ve sağlıklı etkileşim ne kadar yüksek ise çocuğun gelişimi o kadar olumlu olacaktır. Başka bir ifade ile çocuğun kişilik gelişiminde öncelikle ailenin de içinde bulunduğu mikrosistem etkili olsa da dolaylı olarak diğer tüm sistemler de bireyin kazanacağı özellikleri etkiler. Toplum beklentilerinin ailenin çocuk yetiştirme biçimlerini, ebeveynin çalışma koşullarının çocuklarına dönük ilişkilerini etkilemesi gibi tüm bu sistemler birbirleri ile sürekli etkileşim içindedir (Bronfenbrenner 1986). Dolayısıyla aile içindeki koruyucu etkenleri ele alırken sadece ailenin kendi sistemine bakmaz yeterli değildir, etkileşim içindeki tüm sistemlere de bakılmalıdır.

Alan literatüründe stresle ve zor yaşam olaylarıyla nasıl baş edilebileceğiyle ilgili açıklayıcı bilgiler sunan ve yine ailenin önemine dikkat çeken bir diğer yaklaşım bağlanma kuramıdır. Bowlby, (1973) bağlanmayı “iki insan arasında kurulan, anlamlı, özel ve uzun süreli duygusal bağ” olarak tanımlar. Başka bir ifadeyle bireyin farklı veya tercih edilen diğer bir kişi ile yaklaşma ve yakınlığı sürdürme davranışları olarak kavramsallaştırılır. Bağlanma kuramına göre, çocuk ile bakımını yapan kişi arasında kurulan duygusal bağ olarak tanımlanan bağlanma ilişkileri “beşikten mezara kadar” yaşam boyu bireylerin kişilerarası ilişkilerini, duygusal yaşantılarını ve tepkilerini belirlemektedir (İmamoğlu, 2009).

Bağlanma davranışı, bir bireyin seçtiği farklı bir bireye yakınlık kurması sonucunda ortaya çıkan davranış biçimi olarak tanımlanabilir. Bağlanma davranışı, kişi tarafından stres yaratan durumlar karşısında örneğin, korktuğunda, yorgun düştüğünde ya da hastalandığında açık bir şekilde ortaya çıkma eğilimindedir. Bağlanma figürü olan kişi, koruyucu ve sakinleştirici bir tutum sergilediğinde ve yardım sağladığında bağlanma davranışı azalır. Bir bağlanma figürünün var oluşu ve istenildiğinde ulaşılabilir, yani kendisine karşı duyarlı oluşu bağlanan kişide güçlü bir güvenlik hissi sağlar (Konyalıoğlu, 2002). Bakımı üstlenen kişinin “ulaşılabilirliği” tehdit edildiği zaman da bağlanma sistemi devreye girer. Bu durumda, bakımı üstlenen kişinin çocuğa göstereceği tepkilerin kalitesine bağlı olarak devreye giren bağlanma sistemi ya bakıcı ile teması sağlar ve ilişkinin iyileştirilmesini kolaylaştırır ve böylece güvenli hissetme sağlar ya da sonuçta çocukta kaygı ve huzursuzluk yaratacak ayrılığı protesto eden tepkiler belirir. Bağlanma figüründen uzun süre ayrı kalma sosyal çevreden kopma ve geri çekilmeyle sonuçlanabilir (Collins ve Read, 1990; Sümer ve Güngör, 1999).

Kişilik özelliklerinin şekillenmesinde etkisi vurgulanan bağlanma biçimlerinin, bireyde somut davranışlara dönüşmesi ve böylece başkalarına yansımaları da en çok ergenlik döneminde kendini göstermeye başlar (Bowlby, 1977). Birey ergenlik ve daha sonra genç yetişkinlikte bir taraftan aileden ayrılma, bireyselleşme, kimlik oluşturma gibi gelişim görevlerini yerine getirmeye çalışırken, duygusal olarak da çalkantılar, genellikle yoğun negatif duygulanımlar yaşamaktadır. Ergenlerin bağlanma stilleri ile bu dönemde yaşanan negatif duygular ve bu duygularla baş etme becerilerini inceleyen araştırmalara bakıldığında (Deniz, 2006; İmamoğlu, 2003; Kaplan ve Aksel, 2013; Morsümbül ve Çok, 2011) güvenli bağlanma geliştiren ergenlerin, negatif duygular ile daha etkin bir şekilde baş edebildikleri görülmektedir. Bu ergenler yüksek benlik algısına sahip olup, negatif duygularla uyum sağlayıcı şekilde başa çıkabilmekte, problemi çözebilmek için aktif olarak çabalamaktadırlar. Güvenli ol-

mayan bağlanma stillerinde ise, kaygılı/kararsız ergenler, daha fazla şiddet, saldırganlık ve sıklıkla duygularını negatif yaşamakta, daha fazla yaşam problemlerine maruz kalmakta ve bu nedenle daha sıklıkla öfke yaşantıları oluşmaktadır. Bu bağlanma stilineki ergenler, problem çözümünde soruna odaklanmada başarılı olamamakta, daha fazla yetersizlik duyguları yaşamakta ve sorundan kaçmaktadırlar (Hazan ve Shaver, 2000; İmamoğlu, 2003; Rice ve Mirzadeh, 2000).

Tüm ebeveynler zaman zaman çocuklarına karşı “kabul edip-etmeme” diyebileceğimiz türden iki tür duygu yaşarlar. Ana babanın çocuğun davranışına karşı kabul edici olup olmadığı çocuğun yetişkinlikte nasıl kişilik özellikleri kazanacağını belirlemede etkili bir faktördür (Gordon, 2005). Bireyin zorlanmalı ya da stres verici yaşam olaylarına yönelik baş etme davranışları, bu zorlanmalı durumlara bakış açısı ve bilişsel işleyiş sisteminin yanı sıra, bazı kişilik özellikleri ile açıklanabilir ki bireyin kişilik özelliklerini açıklamada yaygın olarak kabul gören yaklaşımlardan biri Transaksiyonel Analiz Kuramı ve kuramın kişiliği açıklamada kullandığı ego durumları kavramıdır (Akbaş, 2000; Akkoyun, 1995a).

Transaksiyonel Analiz (Kişilerarası İlişkilerin Çözülmesi) kuramı insanı olumlu olarak ele alan insanlı bir yaklaşımdır. 1950’lerin sonunda Eric Berne tarafından geliştirilmiştir. Bu kuram psikolojinin iletişim, gelişim, psikopatoloji, eğitim ve danışma/terapi alanlarıyla ilgili bilgiler içermektedir (Akkoyun, 1995a). Berne (1964)’in TA kuramında kişilik yapı ve fonksiyon olarak incelenmektedir. Yapısal olarak her bireyin farklı ve değişik davranış kaynakları olan ebeveyn, yetişkin ve çocuk olmak üzere üç ego durumu vardır. Bu kavramlar gerçek ebeveyn, yetişkin ve çocuklara değil, ego durumlarına işaret ettiğinden TA literatüründe büyük harflerle kullanılmaktadır. Fonksiyon ise, ego durumlarının kullanılışı ve ifade edilişi olarak tanımlanmaktadır. Ego durumlarının fonksiyonu, bireyin davranışlarında ve iletişim tarzında kendini gösterir. Fonksiyonel analizde ego durumları; Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetişkin, Doğal Çocuk, Uygulu Çocuk olarak sınıflandırılmaktadır. Eleştirel ebeveyn ego durumu bireyde eleştiren, kusur bulan, sınır koyan, önyargılı, otoriter, gelenekleri sürdürmeye yönelik davranışları gösterir. Koruyucu ebeveyn ego durumu ise destekleyici, koruyucu, sevecen, şefkatli, affedici davranışlarda gözlenir. Doğal çocuk ego durumu yaratıcılık, hayattan zevk alma, kendiliğindenlik, hareketlilik, neşeli ve canlı yaşantılarda gözlenir. Uygulu çocuk ego durumu davranış ve tutumlarında kurallara uyma, kendini sınırlama, çekingenlik, gerginlik gibi özellikler gösteren davranışlar taşır. Uygulu çocuk ego durumunda uyum sağlamanın yaygın özellikleri boyun eğme, içine kapanma, işi geciktirme olarak belirtilmektedir. Yetişkin ego durumu ise

bireyde gerçekliğe uygun davranışlar ve tutumlar, sistemli olma, planlılık ile mantıklı karar verme gibi özellikleriyle kendini gösterir. Gerçekleri deneyden geçirme, olasılıkları değerlendirme, nesnel verileri işleme gücü yetişkin ego durumunun işlevidir. Başka bir deyişle yetişkin ego durumu problem çözmeye dönük davranışları içermektedir (Akkoyun, 1995a; Aşılı, 2001; Dusay, 1977; Jongeward ve James, 1993; Karahan ve Sardoğan, 2004; Pitman, 1990).

Eric Berne'e göre, çocuklar doğdukları andan itibaren bir mesaj bombardımına maruz kalırlar. Anne-baba başta olmak üzere yaşamlarında yer alan kişilerden gelen sözel olan ve olmayan mesajlar ve yaşantıları sonucunda bazı değerlendirmeler yapar ve bazı kararlar alır. Bebeklikten başlayan ailelerin çocuk üzerindeki bu etki, bireyin kişilik özelliklerini temsil eden ego durumlarını şekillendirir. TA'nın genel amacı bireylerinin ego durumlarının farkında olmalarını sağlamak, aynı zamanda durumdan duruma farklılaşabilen ego durumları kullanımının esnekliğine ve uyumuna dikkat etmek, problem çözme becerisinin etkin kullanıldığı ego olan yetişkin ego durumunun kullanımını doğal çocuğun yaratıcılığıyla da birleştirip 'Bütünleşmiş Yetişkin'i ortaya çıkarmaktır (Akkoyun, 1995b). Çünkü Yetişkin ego durumu diğer her iki ego durumdan gelen mesajları dikkate alır değerlendirir rasyonel biçimde karar verir (Robert, 1975).

Tüm bu açıklamalardan hareketle; toplumun sağlıklı ailelerden oluşması önce bireyin sonra toplumun sağlığı için çok önemlidir. Sağlıklı aileler çatışma ve engellenme durumlarında mevcut yeteneklerini devreye sokarak denge kurabilir ve problemlerini yönetebilir. Sağlıklı aile sorun yaşamayan aile anlamına gelmez, aileye sağlık katan problemlerini yönetebilme becerisidir. Aile üyelerinin birbiriyle uyumu, çatışma ve krizleri telafi edici yaşantıları, stres faktörünün azlığı, sosyal destek sistemi gibi etkenlerin bireyin T.A. ego durumlarının kazanımını ve tepkide bulunulan ego durumunun baskınlığını belirleyebileceği, başka bir bakış açısıyla bireyin kişilik özelliklerini şekillendireceği düşünülmektedir. Aynı zamanda çocuğun annesi ya da bakıcısı ile kurduğu bağ erken dönemde oluşsa da gelecek yaşantısının önemli ölçüde etkilemektedir. Özellikle ergenlik dönemindeki gelişim görevlerini; aileden ayrılma, bireyselleşme, kimlik oluşturma vb. yerine getirmeye çalışırken, duygusal olarak da çalkantılar, genellikle yoğun negatif duygulanımlar yaşamaktadır. Stres ile karşılaştıkları anda ebeveynlerinin tepkilerini algılama biçimleri gençlerin T.A. ego durumlarının baskınlık derecesini belirleyici bir etken olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmada genç yetişkin olan üniversite öğrencilerinin stresli yaşantılarına yönelik ebeveyn tepkilerinin ve ailelerindeki koruyucu etkenlerin T.A. ego durumları ile ilişkisini ortaya koymak öncelikli amaç olarak belirlenmiştir. Bu ana amacın yanı sıra öğrencilerinin T.A. ego

durumlarının çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığı ele alınmıştır.

Çalışma çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Üniversite öğrencilerinin stresli yaşantılarına yönelik ebeveyn tutumları (rahatlatma, kendine odaklanma, kaçınma, kaba davranma alt boyutları) ile Transaksiyonel Analiz (T.A.) ego durumları arasında ilişki var mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinin ailelerindeki koruyucu etkenler (uyuma yönelik değerlendirme ve telafi edici yaşantılar, sosyal destek ve stres kaynaklarının azlığı alt boyutları) ile Transaksiyonel Analiz (T.A.) ego durumları arasında ilişki var mıdır?
3. Üniversite öğrencilerinin Transaksiyonel Analiz (T.A.) ego durumları cinsiyetlerine, annenin eğitim düzeyine, babanın eğitim düzeyine, sosyo-ekonomik düzey ve yetiştikleri aile tiplerine göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek üzere ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da günümüzde mevcut olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi hedefleyen bir araştırma yaklaşımıdır. İlişkisel taramada, değişkenlerin birlikte değişip değişmediğini, birlikte değişim söz konusu ise bunun nasıl olduğu saptanmaya çalışılır (Karasar, 2005).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi ve Balıkesir Üniversitesi Necati Bey Eğitim Fakültesi'nin farklı bölümlerinde ve sınıflarında öğrenimlerine devam eden, 211'i kadın, 84'ü erkek olmak üzere toplam 295 öğrenciden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmanın değişkenleri ile ilişkili olabileceği düşünülen demografik değişkenlere (cinsiyet, aile tipi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve sosyo-ekonomik düzey) ilişkin veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Ego Durumları Ölçeği: Ölçeğin orijinali Williams tarafından 1978'de geliştirilmiş ve Arı (1989) tarafından Türk kültürü için yeniden geliştirme çalışmaları yürütülmüştür. Ölçek, insanı tanımlayan 95 sıfattan oluşan bir listeden

oluşmaktadır. Ölçeğin geçerlik çalışmalarında, mantıksal ve istatistiksel yaklaşımdan yararlanılmıştır. Mantıksal geçerlik ile ilgili olarak uzman kanısına başvurulmuştur. Ölçeği oluşturan sıfatların puanlanmasında yararlanılan altı hakemin değerlendirmeleri arasındaki yüksek tutarlılık, ölçeğin mantıksal geçerliği için önemli bir kanıt sayılmıştır. Ölçeğin benzer ölçekler geçerliği, Akkoyun ve Bacanlı (1988) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Gough ve Heilbrun Sıfat Tarama Listesi" kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Her iki ölçeğin benzer alt ölçekleri arasında Eleştirel Ebeveyn için $r = 0.87$, Koruyucu Ebeveyn için $r = 0.91$, Yetişkin için $r = 0.93$, Doğal Çocuk için $r = 0.76$ ve Uygulu Çocuk için $r = 0.70$ lik korelasyon katsayıları bulunmuştur. Güvenirlik ile ilgili çalışmalarda ise, testin aralıklı tekrarı yönteminden yararlanılmıştır. İki uygulamadan elde edilen ego durumu puanları arasında Eleştirel Ebeveyn için $r = 0.73$, Koruyucu Ebeveyn için $r = 0.83$, Yetişkin için $r = 0.81$, Doğal Çocuk için $r = 0.77$ ve Uygulu Çocuk için $r = 0.74$ lük tutarlılık katsayıları elde edilmiştir. Tüm bu veriler ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğuna işaret etmektedir.

Ergenlerin Stresli Yaşantılarına Yönelik Ebeveyn Tepkileri Ölçeği: Barbot ve diğerleri (2014) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlama çalışmaları Akın ve diğerleri (2014) tarafından yapılan, ölçek 12 maddeden ve dört boyuttan (rahatlama, kendine odaklanma, kaçınma ve kaba davranma) oluşmaktadır. Maddelerde belirtilen ifadeler anne ve baba açısından iki farklı şekilde değerlendirilmektedir. Ölçek 1-benim için hiç doğru değil ile 5-benim için tamamen doğru arasında değişiklik gösteren beşli Likert tipi derecelendirmeye değerlendirilmektedir. Ölçeğin güvenirlilik çalışmaları dört farklı grup üzerinden yürütülmüştür. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları anne formunda, rahatlatma alt ölçeği için .90, kendine odaklanma alt ölçeği için .76, kaçınma alt ölçeği için .77 ve kaba davranma alt ölçeği için .85; baba formunda rahatlatma alt ölçeği için .90, kendine odaklanma alt ölçeği için .70, kaçınma alt ölçeği için .75 ve kaba davranma alt ölçeği için .80 olarak bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliği için ölçeğin orijinal formunda bulunan faktörlerin doğrulanması amacıyla DFA uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizinde dört boyutlu (rahatlatma, kendine odaklanma, kaçınma ve kaba davranma) ve 12 maddeden oluşan modelin iyi uyum verdiği görülmüştür (anne formu için: $\chi^2 = 81.10$, $sd = 45$, $RMSEA = .049$, $CFI = .95$, $IFI = .96$, $NFI = .93$, $SRMR = .060$; baba formu için; $\chi^2 = 97.43$, $sd = 43$, $RMSEA = .061$, $CFI = .94$, $IFI = .94$, $SRMR = .067$).

Ailedeki Koruyucu Etkenler Ölçeği: Özgün ismi "The Inventory of Family Protective Factors" olan ölçek, Gardner, Huber, Steiner, Vazquez ve Savage (2008) tarafından geliştirilmiş ve ölçeğin Türkçe adaptasyon çalışmaları Gökler-Danışman ve Köksal (2011) tarafından yapılmıştır. 16 maddeden oluşan ölçek

ve “(1) Benim aileme hiç uymuyor”, “(2) Benim aileme çok az uyuyor”, “(3) Benim aileme biraz uyuyor”, “(4) Benim aileme oldukça uyuyor”, “(5) Benim aileme tamamen uyuyor” şeklinde 5’li likert tipi ölçek üzerinden yanıtlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan, yanıtlayan kişinin kendi ailesindeki koruyucu etkenleri yüksek düzeyde algıladığına işaret etmektedir. Yapı geçerliğini sınamak amacıyla, ölçeğin faktör yapısı, varimax döndürmenin kullanıldığı temel bileşenler analizi yoluyla incelenmiştir. Analizler, alt ölçeklerin toplamda varyansın % 58.48’ini açıkladığını ve tüm maddelerin faktör yükünün .35 ya da üzerinde olduğunu göstermiştir. Ölçek, “stres faktörlerinin azlığı”, “uyuma yönelik değerlendirme”, “sosyal destek” ve “telafi edici yaşantılar” olmak üzere 4 faktöre ayrılmaktadır. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .77 ile .88 arasında değişmiştir. Test tekrar-test güvenilirliği ise .82 bulunmuştur. Bu bulgular ölçme aracının geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Uygulamaların hangi bölümlerde yapılacağı tesadüfi olarak belirlenmiştir. Fakültede uygulama yapmak için görüşme yöntemi kullanılmış ve gerekli izinler alınmıştır. Gönüllülük ilkesi göz ardı edilmeden ölçme araçları bizzat araştırmacı tarafından uygulanarak araştırmanın verileri toplanmıştır. Veriler toplandıktan sonra istatistiksel işlemlere geçilmiştir. Bu aşamada; 4 ölçek katılımcılara uygulandıktan sonra veriler SPSS-21 paket programında analize sokulmuştur. Pearson Momentler Korelasyon Katsayısı, Bağımsız Grup t Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) ve normal dağılım koşulu karşılanmadığı durumlarda Kruskal Wallis H Testi kullanılmıştır. Yapılmış olan analizlere bulgular bölümünde verilmiştir.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu kısımda araştırma verilerinin analizinde yapılan istatistiksel analizler sonucu elde edilen bulgular tablolaştırılarak verilmiştir.

Öğrencilerin stresli yaşantılarına yönelik ebeveyn tepkileri (alt boyutlar ile) ile Transaksyonel analiz ego durumları arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla Pearson Korelasyon Katsayısı hesaplanmış ve ulaşılan bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Öğrencilerin Stresli Yaşantılarına Yönelik Ebeveyn Tepkileri Ölçeği Alt Boyutları ile TA Ego Durumları Arasındaki İlişkileri Belirlemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Hesabı Sonuçları

Stresli Yaşantılarına Yönelik Ebeveyn Tepkileri	EAB.	KAB.	Y.	UÇ.	DÇ.	
Anne rahatlatma	r	-,158**	,199**	,160**	-,050	-,020
	p	,006	,001	,006	,394	,731
	N	295	295	295	295	295
Baba rahatlatma	r	-,096	,129*	,113	-,053	-,010
	p	,101	,027	,052	,367	,868
	N	295	295	295	295	295
Anne kendine odaklanma	r	-,008	,035	,029	,082	-,082
	p	,897	,550	,617	,160	,161
	N	295	295	295	295	295
Baba kendine odaklanma	r	,022	-,039	,010	,032	-,022
	p	,708	,504	,871	,580	,704
	N	295	295	295	295	295
Anne kaçınma	r	,088	-,152**	-,081	-,010	,056
	p	,130	,009	,168	,865	,337
	N	295	295	295	295	295
Baba kaçınma	r	,064	-,133*	-,135*	,024	,069
	p	,272	,022	,020	,676	,237
	N	295	295	295	295	295
Anne kaba davranma	r	,061	-,147*	-,224**	-,021	,152**
	p	,299	,012	,000	,721	,009
	N	295	295	295	295	295
Baba kaba davranma	r	,031	-,149*	-,203**	-,068	,201**
	p	,595	,010	,000	,243	,001
	N	295	295	295	295	295

Tablo 1’de görüldüğü üzere *Eleştirel Ebeveyn ego durumu* ile anne rahatlatma alt boyutu arasında $r=-,158$ $p<,05$ düzeyinde negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. *Eleştirel Ebeveyn ego durumu* ile diğer alt boyutlar arasında anlamlı ilişki olmadığı saptanmıştır.

Koruyucu Ebeveyn ego durumu ile sırasıyla anne rahatlatma alt boyutu arasında $r=,199$ $p<,001$ düzeyinde doğrusal yönde anlamlı ilişki, baba rahatlatma alt boyutu arasında $r=,129$ $p<,05$ düzeyinde doğrusal yönde anlamlı ilişki, anne kaçınma arasında $r=-,152$ $p<,01$ düzeyinde; baba kaçınma alt boyutu arasında $r=-,133$ $p<,05$ düzeyinde; anne kaba davranma arasında $r=-,147$ $p<,05$ düzeyinde; baba kaba davranma arasında $r=-,149$ $p<,01$ düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Anne kendine odaklanma ile baba kendine odaklanma alt boyutları ile *Koruyucu Ebeveyn ego durumları* arasında anlamlı ilişki olmadığı bulunmuştur.

Yetişkin ego durumu ile sırasıyla anne rahatlatma alt boyutu arasında $r=,160$ $p<,01$ düzeyinde doğrusal yönde anlamlı ilişki, baba kaçınma arasında $r=,135$ $p<,05$ düzeyinde; anne kaba davranma arasında $r=,224$ $p<,001$ düzeyinde; baba kaba davranma arasında $r=,203$ $p<,001$ düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Baba rahatlatma, anne kendine odaklanma baba kendine odaklanma ve anne kaçınma alt boyutları ile *Yetişkin ego durumu* arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür.

Uygulu Çocuk ego durumu stresli yaşantılara yönelik ebeveyn tepkileri arasında anlamlı olmayan ilişki olduğu görülmüştür.

Doğal Çocuk ego durumu ile anne kaba davranma arasında $r=,152$ $p<,01$ düzeyinde; baba kaba davranma arasında $r=,201$ $p<,001$ düzeyinde doğrusal yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Anne rahatlatma, baba rahatlatma, anne kendine odaklanma, baba kendine odaklanma, anne kaçınma ve baba kaçınma alt boyutları ile *Doğal Çocuk ego durumu* arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür.

Öğrencilerin ailelerindeki koruyucu etkenleri ile (alt boyutlarıyla) Transaksiyonel analiz ego durumları arasındaki ilişkileri belirlemek için yapılan Pearson momentler çarpımı korelasyon puanları hesaplanmış ve ulaşılan bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Ailedeki Koruyucu Etkenler Ölçeği Alt Boyutları ile TA Ego Durumları Arasındaki İlişkileri Belirlemek İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Hesabı Sonuçları

Ailedeki Koruyucu Etkenler		EAB.	KAB.	Y.	UÇ.	DÇ.
Koruyucu Etkenler Toplam	r	-,145*	,175**	,184**	-,162**	,046
	p	,013	,003	,002	,005	,432
	N	295	295	295	295	295
Stres Fazlalığı	r	-,074	,048	,051	-,090	,073
	p	,204	,412	,380	,123	,214
	N	295	295	295	295	295
Uyuma yönelik değerlendirme	r	-,169**	,220**	,262**	-,119*	-,025
	p	,004	,000	,000	,041	,669
	N	295	295	295	295	295
Sosyal uyum	r	-,029	,044	,055	-,129*	,059
	p	,620	,448	,349	,026	,310
	N	295	295	295	295	295
Telafi edici yaşantı	r	-,161**	,206**	,172**	-,090	,000
	p	,005	,000	,003	,123	,997
	N	295	295	295	295	295

Tablo 2 incelendiğinde; üniversite öğrencilerinin *Eleştirel Ebeveyn ego durumu* ile toplam koruyucu etkenler puanı arasında $r=-,145$ $p<,05$ düzeyinde ters yönde anlamlı ilişki, uyuma yönelik değerlendirme $r=-,169$ $p<,05$ ters yönde anlamlı ilişki; telafi edici yaşantı $r=-,161$ $p<,05$ düzeyinde ters yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Stres fazlalığı ve sosyal uyum alt boyutları ile *Eleştirel Ebeveyn ego durumu* arasında anlamlı ilişki olmadığı saptanmıştır.

Koruyucu Ebeveyn ego durumu ile koruyucu etkenler toplam puanı arasında $r=,175$ $p<,05$ düzeyinde doğrusal yönde anlamlı ilişki, uyuma yönelik değerlendirme ile $r=,220$ $p<,05$ düzeyinde doğrusal yönde anlamlı ilişki, telafi edici yaşantı ile $r=,206$ $p<,05$ düzeyinde doğrusal yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Sosyal uyum ve stres fazlalığı ile *Eleştirel Ebeveyn ego durumu* arasında ise anlamlı ilişki olmadığı saptanmıştır.

Yetişkin ego durumu ile koruyucu etkenler toplam puanı arasında $r=,184$ $p<,05$ düzeyinde doğrusal yönde anlamlı, uyuma yönelik değerlendirme ile arasında $r=,262$ $p<,05$ düzeyinde doğrusal yönde anlamlı ilişki, telafi edici yaşantılar ile arasında $r=,172$ $p<,05$ düzeyinde yine doğrusal yönde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Stres fazlalığı ve sosyal uyum alt boyutları ile *Yetişkin ego durumu* arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Uygulu Çocuk ego durumu ile koruyucu etkenler toplam puanı arasında $r=-,162$ $p<,05$ düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki, uyuma yönelik değerlendirme ile arasında $r=-,119$ $p<,05$ düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki, sosyal uyum ile arasında $r=-,129$ $p<,05$ düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Stres fazlalığı ve telafi edici yaşantılar alt boyutları ile *uygulu çocuk ego durumu* arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür.

Doğal Çocuk ego durumu ile ailedeki koruyucu etkenler toplam ve alt boyut puanları arasında anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Öğrencilerin Transaksiyonel analiz ego durumlarının cinsiyetlerine göre değişim gösterip göstermediğini belirlemek için Bağımsız grup *t* testi yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3: T.A. Ego Durumları Ölçeği Puanlarının (Tüm Alt Boyutlar İle) Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{X}	SS	t Tesi		
					t	Sd	P
Eleştirel Ebeveyn	Kız	211	,16	,03	-2,280	293	,024*
	Erkek	84	,17	,04			
Koruyucu Ebeveyn	Kız	211	,23	,02	3,639	293	,000***
	Erkek	84	,22	,03			
Yetişkin	Kız	211	,21	,02	-1,085	293	,279
	Erkek	84	,22	,02			
Uygulu Çocuk	Kız	211	,20	,024	-,039	293	,969
	Erkek	84	,20	,033			
Doğal Çocuk	Kız	211	,20	,04	,503	293	,615
	Erkek	84	,19	,05			

*P<.05 **P<.01 ***P<.00

Tablo 3'de görüldüğü üzere Ego durumları Ölçeği alt boyut puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığı saptamak amacıyla yapılan Bağımsız Gruplar t Testi sonucunda kız ve erkek öğrencilerin Eleştirel Ebeveyn alt boyutu puanlarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t=-2,280; p<,05$). Elde edilen bu farklılık erkek öğrencilerin lehine gerçekleşmiştir. Başka bir deyişle erkek öğrenciler Eleştirel Ebeveyn ego durumuna özgü davranışları daha çok sergilemektedirler. Yine aynı tablo incelendiğinde kız ve erkek öğrencilerin Koruyucu Ebeveyn alt boyutu puanlarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t=3,636; p<,01$). Elde edilen bu farklılık ise kız öğrencilerin lehine gerçekleşmiştir. Diğer bir deyişle kız öğrenciler Koruyucu Ebeveyn ego durumuna özgü davranışları erkek öğrencilerden daha çok sergilemektedir. Yetişkin ego durumu, Uygulu Çocuk ego durumu ve Doğal Çocuk ego durumu alt boyutlarında ise cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>,05$). Öğrencilerin Transaksiyonel analiz ego durumlarının aile tiplerine göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla Bağımsız grup t testi yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4: T.A. Ego Durumları Ölçeği Puanlarının (Tüm Alt Boyutlar İle) Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{X}	SS	t Testi		
					t	Sd	p
Eleştirel Ebeveyn	Çekirdek Aile	258	,16	,035	-1,036	293	,129
	Geniş Aile	37	,16	,037			
Koruyucu Ebeveyn	Çekirdek Aile	258	,22	,023	1,050	293	,729
	Geniş Aile	37	,22	,022			
Yetişkin	Çekirdek Aile	258	,21	,017	,307	293	,027*
	Geniş Aile	37	,20	,025			
Uygulu Çocuk	Çekirdek Aile	258	,19	,025	-2,115	293	,306
	Geniş Aile	37	,20	,031			
Doğal Çocuk	Çekirdek Aile	258	,19	,038	1,545	293	,157
	Geniş Aile	37	,18	,048			

*P<.05 **P<.01 ***P<.00

Tablo 4 ele alındığında, Ego durumları Ölçeği alt boyut puanlarının aile tipi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığı saptamak amacıyla yapılan Bağımsız Gruplar t Testi sonucunda çekirdek ailelerde ve geniş ailelerde yetişen öğrencilerin Yetişkin Ego Durumu puanları aritmetik ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t=-,307$; $p<,05$). Ulaşılan bu farklılık çekirdek ailelerde yetişen öğrencilerin lehine gerçekleşmiştir. Bu bulguya göre, çekirdek ailelerde yetişen öğrenciler geniş ailelerde yetişenlere göre daha fazla Yetişkin Ego Durumu özelliği taşımaktadır. Öğrencilerin diğer Ego Durumlarının yetiştikleri aile tipine anlamlı bir değişim göstermediği görülmüştür ($P>,05$).

Öğrencilerin Transaksyonel analiz ego durumlarının annelerinin eğitim düzeyine göre değişim gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Bağımsız grup t testi yapılmış ve ulaşılan bulgular Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5: T.A. Ego Durumları Ölçeğinden (Tüm Alt Boyutları ile) Alınan Puanların Annenin Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	P
Eleştirel Ebeveyn	Okuryazar değil	32				
	İlkokul	137	137,41			
	Ortaokul	48	149,01			
	Lise	52	161,06	2,369	4	,668
	Üniversite	26	138,15			
	Toplam	295	151,27			
Koruyucu Ebeveyn	Okuryazar değil	32				
	İlkokul	137	149,97			
	Ortaokul	48	153,31			
	Lise	52	133,17	3,284	4	,511
	Üniversite	26	154,69			
	Toplam	295	131,58			
Yetişkin	Okuryazar değil	32				
	İlkokul	137	134,28			
	Ortaokul	48	152,63			
	Lise	52	157,00	3,664	4	,453
	Üniversite	26	147,46			
	Toplam	295	124,96			
Uygulu Çocuk	Okuryazar değil	32				
	İlkokul	137	160,16			
	Ortaokul	48	141,23			
	Lise	52	141,71	3,796	4	,434
	Üniversite	26	152,77			
	Toplam	295	170,81			
Doğal Çocuk	Okuryazar değil	32				
	İlkokul	137	156,19			
	Ortaokul	48	149,80			
	Lise	52	141,77	,976	4	,913
	Üniversite	26	148,96			
	Toplam	295	138,00			

Tablo 5 incelendiğinde, TA Ego Durumları Ölçeğinden alınan puanların annenin eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Kruskal Wallis H testi sonucunda Ego Durumları Ölçeğinin hiçbir alt boyutunun sıralama ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>,05$). Öğrencilerin Transaksiyonel analiz ego durumlarının babalarının eğitim düzeyine göre değişim gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Bağımsız grup t testi yapılmış ve ulaşılan bulgular Tablo 6'de sunulmuştur.

Tablo 6: T.A. Ego Durumları Ölçeğinden (Tüm Alt Boyutları ile) Alınan Puanların Babanın Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	P
Eleştirel Ebeveyn	Okuryazar değil	6				
	İlkokul	94	166,50			
	Ortaokul	57	151,71			
	Lise	73	149,14	1,866	4	,760
	Üniversite	65	151,45			
	Toplam	295	136,05			
Koruyucu Ebeveyn	Okuryazar değil	6				
	İlkokul	94	134,83			
	Ortaokul	57	148,89			
	Lise	73	143,93	,366	4	,985
	Üniversite	65	148,42			
	Toplam	295	151,02			
Yetişkin	Okuryazar değil	6				
	İlkokul	94	178,83			
	Ortaokul	57	147,34			
	Lise	73	148,00	1,919	4	
	Üniversite	65	154,34			,751
	Toplam	295	138,98			
Uygulu Çocuk	Okuryazar değil	6				
	İlkokul	94	100,50			
	Ortaokul	57	140,54			
	Lise	73	144,39	5,067	4	,125
	Üniversite	65	144,55			
	Toplam	295	170,22			
Doğal Çocuk	Okuryazar değil	6				
	İlkokul	94	178,50			
	Ortaokul	57	157,50			
	Lise	73	151,53	7,209	4	,281
	Üniversite	65	146,89			
	Toplam	295	129,60			

Tablo 6 ele alındığında TA Ego Durumları Ölçeğinden alınan puanların babanın eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Kruskal Wallis H testi sonucunda Ego Durumları Ölçeğinin hiçbir alt boyutunun sıralama ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>,05$).

Öğrencilerin Transaksiyonel analiz ego durumlarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını görebilmek için Kruskal Wallis-H Testi yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Ego Durumları Ölçeğinden (Tüm Alt Boyutları ile) Alınan Puanların Sosyo-ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	P
Eleştirel Ebeveyn	Düşük	30	143,83	,168	2	,920
	Orta	248	148,88			
	Yüksek	17	142,53			
	Toplam	295				
Koruyucu Ebeveyn	Düşük	30	155,13	,344	2	,842
	Orta	248	147,65			
	Yüksek	17	140,53			
	Toplam	295				
Yetişkin	Düşük	30	160,23	,875	2	,646
	Orta	248	147,21			
	Yüksek	17	137,94			
	Toplam	295				
Uygulu çocuk	Düşük	30	177,00	4,150	2	,126
	Orta	248	145,46			
	Yüksek	17	133,94			
	Toplam	295				
Doğal Çocuk	Düşük	30	121,60	3,602	2	,165
	Orta	248	150,12			
	Yüksek	17	163,71			
	Toplam	294				

Tablo 7'de görüldüğü üzere Ego Durumları Ölçeğinden alınan puanların sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Kruskal Wallis H testi sonucunda Ego Durumları Ölçeğinin hiçbir alt boyutunun sıralama ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > ,05$).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu kısımda araştırmanın analizleri ile ortaya çıkan sonuçların ilgili literatür bilgisi ve yapılan diğer çalışmalar bağlamında tartışılmasına yer verilmiştir. Buna göre; araştırma bulguları, öğrencilerin *Eleştirel Ebeveyn ego durumu* ile anne rahatlatma alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. *Eleştirel Ebeveyn ego durumu* ile diğer alt boyutlar arasında anlamlı ilişki olmadığı saptanmıştır. *Koruyucu Ebeveyn ego durumu* ile *anne rahatlatma*, *baba rahatlatma* alt boyutları arasında doğrusal yönde; *anne kaçınma*, *baba kaçınma*, *anne kaba davranma* ve *baba kaba davranma* alt boyutları arasında ise negatif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. *Anne kendine odaklanma* ile *baba kendine odaklanma* alt boyutları ile *Koruyucu Ebeveyn ego durumları* arasındaki ilişkiler ise anlamlı değildir. *Yetişkin ego durumu* ile *anne rahatlatma*

alt boyutu arasında doğrusal yönde anlamlı ilişki, *baba kaçınma*, *anne kaba davranma*, *baba kaba davranma* alt boyutları arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. *Baba rahatlatma*, *anne kendine odaklanma*, *baba kendine odaklanma* ve *anne kaçınma* alt boyutları ile Yetişkin ego durumu arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür. *Uygulu Çocuk ego durumu* stresli yaşantılara yönelik ebeveyn tepkileri arasında anlamlı olmayan ilişki olduğu görülmüştür. *Doğal Çocuk ego durumu* ile *anne kaba davranma*, *baba kaba davranma* alt boyutları arasında doğrusal yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. *Anne rahatlatma*, *baba rahatlatma*, *anne kendine odaklanma*, *baba kendine odaklanma*, *anne kaçınma* ve *baba kaçınma* alt boyutları ile Doğal Çocuk ego durumu arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür.

Yukarıda verilen sonuçlar göz önüne alındığında ilgili literatürün konuyla ilgili açıklamaları tutarlılık göstermektedir. Şöyle ki; ebeveynin, çocuğun davranışına karşı kabul edici olup olmayacağı birçok yönden onun kişiliğini belirler (Gordon, 2005). Ergenlerin stresli yaşantılarında annenin rahatlatıcı tepki vermesi gencin eleştirel ebeveyn ego durumunu azaltır koruyucu ebeveyn ve yetişkin ego durumunu artırır. Bu rahatlatma durumu gencin problem çözme becerisini geliştirdiği şeklinde yorumlanabilir. Bilişsel anlamda şemaları koruyucu ve şefkatli olması yönünde geliştiği için kendisinin o tip davranışları sergilemesi beklenebilir. Babanın rahatlatıcı tepki vermesi arttıkça yine gencin Koruyucu Ebeveyn ego durumunu artar. Koruyucu ebeveyn ego durumu, ana babaların bakıp-büyütücü, koruyucu, anlayışlı, merhametli, kabul edici, cana yakın, ilgili, vefakar, yardımsever ve güvenilir tutum ve davranışları üzerine temellendirilmiştir. Koruyucu ebeveyn ego durumuna göre davranan kişi diğer insanlara karşı koruyucu, besleyici, şefkatli, anlayışlı ve sevecen davranmaktadır. Eleştirel ebeveyn ego durumu ise, genellikle kişinin içinde bulunduğu kültürün kurallarını onaylayarak ya da onaylamayarak engelleyici olan, keyfe bağlı ve katı kurallar grubudur. Bu ego durumlarının gelişiminde ebeveynin model olması belirleyici bir değişkendir (Arı, 1989; Jongeward ve James, 1984; Nelson-Jones, 1982; Pitman, 1990). Gencin Stresli yaşantılarında annenin kaçınma davranışı göstermesi gencin koruyucu ebeveyn ego durumunun fazla olmasına neden olur. Akın, Özbay ve Akın'ın (2014), McElwain ve Booth-La-Force'dan (2006) aktardığına göre, ebeveynlerin stres yaratan durumlarda bebeklerinden gelen işaretlere olan duyarlılıklarının kabul edici yaklaşımlarının, çocukların güvenli bağlanma şekli oluşturmalarında etkili olduğu ve bağlanma davranışını belirlediği gözlenmiştir. Bağlanma davranışı, kişi tarafından stres yaratan durumlar karşısında örneğin, korktuğunda, yorgun düştüğünde ya da hastalandığında açık bir şekilde ortaya çıkma eğilimindedir (Sümer ve Güngör, 1999). Koruyucu ebeveyn ego durumunun baskın olması annenin gencin problemleriyle ilgilenmeyip kaçınmacı davranması sonucu tetiklen-

miştir. Babanın kaçınımacı davranması ise yine koruyucu ebeveyn ve yetişkin ego durumlarının payının az olmasına neden olmuştur. Anne babanın gencin yaşadığı stresli durumlarda kaba davranması gencin koruyucu ebeveyn ve yetişkin ego durumlarının payını azaltırken doğal çocuk ego durumunun payını arttırmıştır. Berne küçük bir bebekte gözlenen tüm doğal tepkiler, doğal çocuk ben durumunun özelliklerini yansıttığını söylemiştir (Arı, 1989). Doğal çocuk ego durumu içten geldiği davranma, her şeye ilgi gösterme, eğlenceyi sevme olarak karakterize edilir. Doğal çocuk ego durumu aşırı derecede gelişmiş olan kişiler kendini denetleyemeyen, şımarık olarak nitelendirilen kişilerdir (Kuzgun, 1995). Doğal çocuk dünyadaki ebeveyn figürlerine tepkide bulunmaktan uzak durarak, kendini spontan olarak ifade eder. Bu bulgu anne ve babanın kaba davrandığı çocukta ileriki dönemlerde benmerkezciliğe dönük davranış biçimlerinin, isteklerin ertelenememesi ve ihtiyacın derhal giderilmesi isteği gibi durumların görülme olasılığının artması şeklinde yorumlanabilir. Tüm bu açıklamalar bu araştırmada elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

Diğer yandan bu araştırmanın bulgularıyla benzer dinamikleri ortaya koyan ve aynı çalışma gurubu ile yürütülmüş olan güncel bir araştırmaya göre (Buluş ve Atan, 2016), öğretmen adaylarının güvenli bağlanma biçimleri ile yetişkin ve doğal çocuk ego durumları arasında pozitif, korkulu bağlanma biçimleri ile koruyucu ebeveyn ego durumları arasında ise negatif ilişkiler bulunmaktadır. Keler (2008)'in ergenlerle yaptığı çalışmada da yetişkin ego durumu ile güvenli bağlanma biçimi arasında pozitif bir ilişki görülmüştür. Bağlanma biçimlerinin aile ilişkileri ile kazanıldığı bilgisinden hareketle bu bulguların çalışma bulguları ile tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

Ailedeki koruyucu etkenler ile ego durumları arasındaki ilişkilerin incelendiği bulgulara bakıldığında, ölçekte alınan toplam puanlar azaldıkça gencin eleştirel ebeveyn ve uygulu çocuk ego durumları özelliklerinin arttığı, yetişkin ve koruyucu ebeveyn ego durumları baskınlıklarının ise azaldığı görülmüştür. Başka bir deyişle, ailenin koruyucu faktörleri ne kadar çoksa gencin yetişkin ve Koruyucu Ebeveyn ego durumu o denli artmaktadır. Bu durum aslında bir bakıma kişinin ya koruyucu ego durumuna ya da yetişkin ego durumuna özgü yılmaz özellikler geliştirdiğini göstermektedir. Walsh (2006), yılmazlığı "bir zorluk ile karşılaşıldığında bu durumdan daha güçlü şekilde çıkmayı, bir kriz durumunda gelişim gösterebilmeyi ve dayanıklı olmayı sağlayan aktif bir süreç" olarak tanımlamaktadır (Akt. Gökler ve Köksal, 2011). Koruyucu ebeveyn ego durumu ise destekleyici, koruyucu, sevecen, şefkatli, affedici davranışlarda gözlenir, yetişkin ego durumu problem çözmeye dönük davranışları içermektedir (James ve Jongeward, 1993). Ailenin dayanıklılığı ne kadar çoksa büyütülen çocuğun o derece yetişkin ego durumunun ve koruyucu ebe-

veyn ego durumunun artacağını söylenebilir. Başka bir deyişle, bireyin yılmaz özellikler ya koruyucu mekanizmalarla ya da yetişkin ego durumuna özgü mantıklı mekanizmalarla desteklenmiş olur. Kaçar (2008)'ın yapmış olduğu çalışma; korumacı ve uzlaşmacı aile tutumları ile büyütülen çocukların yetişkin ego durumlarının daha baskın, ilgisiz aile tutumlarının ise yetişkin ego durumunda negatif yönde etkili olduğuna işaret etmektedir. Yine bu bulgular da araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir.

Alt boyutlar ile ilişkilere bakıldığında ise uyuma yönelik değerlendirme arttıkça eleştirel ebeveyn ego durumun azaldığı, koruyucu ebeveynin, uygulu çocuğun ve yetişkinin arttığı, sosyal uyum arttıkça uygulu çocuk ego durumunun azaldığı görülmüştür. Bu durum uygulu çocuk ego durumu davranış ve tutumlarında kurallara uyma, kendini sınırlama, çekingenlik, gerginlik gibi özellikler gösteren davranışlar taşımasından dolayı uygulu çocuk ego durumunda uyum sağlamanın yaygın özellikleri boyun eğme, içine kapanma, işi geciktirme olması ile ilgili olabilir (Jongeward ve James, 1993). Ailenin sosyal uyumu arttıkça boyun eğme içe kapanma gibi davranışların çocukta gözlemlenme olasılığı düşer. Doğal çocuk ile hiçbir alt boyut arasında ilişki bulunmamıştır.

Benzer çalışmalar ve alan literatürü bağlamında tartışıldığında; ailenin sahip olduğu becerilerden uyuma yönelik değerlendirme ne kadar işlevsel ise aile kurumunun içinde büyüyen çocukta o derece yetişkin ego durumunun baskınlığı görülecek bu da mantıklı düşünme ve sağlıklı kararlar alma gibi problem çözme becerisi, yaşamının tümünde etkili olan ve basitten karmaşığa bütün etkinliklerde yer alan önemli bir yaşam becerisidir. Birey, kazandığı problem çözme becerisi sayesinde, verdiği doğru ya da yanlış kararlarla hayatına olumlu ya da olumsuz yön verebilmektedir (Gülşen, 2008). Çocukların tüm gelişim alanlarında olduğu gibi problem çözme becerilerinin gelişiminde de anne-baba etkili olmaktadır. Çocuğun ileriki yaşamında gerek aile içindeki bireylerle gerekse yaşlılarıyla ve diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurması anne-baba davranışları ile şekillenir (Ekşi, 1990). Annenin çocuğun stresli anlarında kaba davranma davranışı ise yetişkin ego durumunu dolayısıyla da problem çözme becerisini zayıflatmaktadır. Akbaş ve Erturan (1995)'nin araştırması çocukluk döneminde anne-babanın fiziksel cezalandırması arttıkça ergenlerin kişisel, sosyal ve genel uyum düzeylerinde azalma olduğunu göstermiştir. Anne babaları tarafından davranışları duygusal baskı ve cezalandırma gibi aşırı bir dış kontrole yönlendirilip düzenlenen çocukların ileride girişkenlikten yoksun, kendi başına kararlar alamayan ve başkalarına bağımlı, kendine güveni olmadığı için hata yapmaktan korkarak kendini ortaya koymaktan kaçan, her şeyi kabullenen ya da tam tersine sorumsuz, kontrolsüz ve

aşırı davranışlarda bulunan bir kişilik yapısı geliştirme eğiliminde oldukları belirtilmektedir (Geçtan, 1992). Tüm bu açıklama ve diğer araştırma bulguları ulaşılan sonuçlarla paraleldir.

Genç yetişkinlerin cinsiyet değişkenine göre eleştirel ebeveyn ve koruyucu ebeveyn ego durumlarında anlamlı farklılıklar söz konusudur. Eleştirel ebeveyn ego durumunun erkekler öğrencilerde kız öğrencilere oranla daha çok baskın olduğu, koruyucu ebeveyn ego durumunun ise kız öğrencilerde erkeklerle oranla daha baskın olduğu bulunmuştur. Diğer ego durumlarındaki farklılık ise anlamlı bulunmamıştır. İlgili alan yazını tarandığında; koruyucu ebeveyn ego durumunun daha çok özgeci davranışları da kapsayan yanı düşünülüğünde Ümmet ve diğ. (2015)'nin yaptığı araştırmada kızların erkeklerle oranla daha çok özgeci oldukları bulunmuştur. Bu bulgu Williams ve Best (1982) ile tam bir tutarlılık gösterirken, Arı (1989)'nın araştırmasıyla kısmen tutarlı bulunmuştur. Arı (1989) ise kızların koruyucu ebeveyn ortalamalarını erkelere oranla yüksek bulmuş, eleştirel ebeveynde ise anlamlı farklılık bulunmamıştır. Akbağ (2000) ise çalışmasında yetişkin ego durumunun cinsiyete göre farklılaştığını bulmuş ve bunu erkeklerin daha az duygusal olmaları nedeniyle mantıklı düşünme yönünde daha işlevsel oldukları şeklinde yorumlamıştır. Geleneksel yapıya sahip olan toplumumuzda her ne kadar cinsiyet rolleri anlamında değişim başlamış olsa da kızların erkelere göre daha koruyucu, hoşgörülü, ağır başı, ılımlı ve anaç oldukları, başka bir ifadeyle bu tarzda yetiştirildikleri düşünüldüğünde, benzer çerçevede cinsiyet rolleri bağlamında ele alındığında, Eleştirel Ebeveyn ego durumunun erkekler tarafından daha çok sergilenmesi güç, otorite ve katılık gibi erkeksi rollerin erkelere yüklenmesi nedeniyle bu çalışmadaki bulguların beklenir sonuçlar olduğu ileri sürülebilir.

Öğrencilerin T.A. ego durumlarının Anne ve babanın eğitim düzeyine göre değişmediği bulgusu destekleyen çalışmalara literatürde rastlanmıştır. Alisianoğlu (1995) anne babanın eğitim düzeyinin çocukların ego durumlarının belirlenmesinde etkisinin olmadığını bulmuştur. Dolaylı olarak benzer bir diğer araştırmada hemşirelerin kendi eğitim düzeyleri ile ego durumları aralarında anlamlı ilişki olmadığı bildirilmiştir (Yönder, 2012). Bu çalışmadaki bulgunun çocuğun eğitiminde öğrenmeden ziyade daha çok anne ile çocuk, baba ile çocuk arasında kurulan bağın kalitesi ve anne babanın ego durumları ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin içinde yetiştikleri aile tipine göre ego durumlarının değişip değişmediğini belirlemek için yapılan analizler, çekirdek ailelerde yetişen bireylerin yetişkin ego durumu özelliklerinin geniş ailelerde yetişenlerden daha fazla olduğuna işaret etmektedir. Daha önce de değinildiği gibi yetişkin ego durumu; şu an ki gerçekliğe uydurulmuş olan bir dizi

bağımsız duygu, düşünce ve davranış örüntüsü tarafından nitelendirilmekte; verileri özerk bir biçimde toplamak, işleme sokmak ve eylemlerin temeli olarak olasılıkları değerlendirmekle ilgilidir. Düzenlenmiş, uyarlanabilir ve zekidir. Bu ego durumu ne ebeveynin sınırlayıcı kuralları ne de çocuk duygularının merhameti tarafından kontrol edilir. Bununla birlikte yetişkin ego durumu, her iki ego durumundan gelen mesajları dikkate alır ve kabul eder, gerçekliğe karşı bu verileri değerlendirir ve “doğru” olduğunu düşündükleri üzerine karar verir (Berne, 1964; Roberts, 1975). Bu ego durumu ile ilgili en çok vurgulanan kavram özerkliktir. Çekirdek ailelerde çocukların kendi sorumluluklarını almalarının desteklenmesinin, çocuğa daha fazla bireysel alan yaratılmasının bu bulguda etkili olduğu ileri sürülebilir.

Başka bir bulgu olan ailenin sosyo-ekonomik gelir düzeyinin çocuklarının ego durumlarının gelişiminde önemli düzeyde farklılık yaratmaması bazı kişilik özelliklerinin ailenin sosyo-ekonomik düzeyinden etkilenmediğinin saptandığı kimi araştırmalarla da uyusmaktadır. Keler (2008) araştırmasında, sosyo-ekonomik düzeyin bağlanma stillerine göre önemli düzeyde farklılaşmadığı sonucuna varmıştır. Kişilik özelliklerinde sosyo-ekonomik özelliklerin tek başına belirleyici bir değişken olmadığını, başka değişkenlerle etkileşim içinde ancak anlam kazanabileceğini göstermektedir.

Araştırma bulgularına göre ailelerin hem stresli yaşantılara dönük tutumlarının hem de koruyucu davranışlarının bireylerin T.A. ego durumlarını başka bir deyişle kişilik yapılanmalarını etkilemektedir. Bu çerçevede, öğretmen, ruh sağlığı çalışanları gibi alandaki kişilerin aileleri çocuk yetiştirmedeki sağlıklı tutumlar hakkında bilgilendirici çalışmalar düzenlemeleri önerilebilir.

Araştırma bulgularının gösterdiği ve alan literatürünün desteklediği üzere, bebeklikten itibaren bireyin davranışlarında ilk sırada etkili olan sosyal çevre ailedir. Ailenin çocuğa yönelik tutumları ise, özellikle kültürümüzde, çocuğun cinsiyetine göre değişebilmektedir. Bireyin kendi cinsiyetine özgü rolleri edinmesi adına bu tutumlar önem taşımakla beraber, ailelerin çocuklarına katı cinsiyet rolleri kazandırmaya yönelik sağlıklı tutumlarının çocuğun gelecek davranışlarına nasıl etki edeceği konusunda aile eğitimlerinin düzenlenmesi önemli görülmektedir.

Çalışmada öğrencilerin anne ve babanın eğitim durumuna göre T.A. ego durumlarının değişmediği görülmüş ve bu bulgu, ebeveynin eğitim durumunun başka değişkenler devreye girdiğinde anlam kazanabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Bu bağlamda, bireyin ego durumlarını etkileyen diğer değişkenlerin neler olabileceğine dair farklı çalışmaların yürütülmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Aile tipine göre yapılan analizler, çekirdek ailelerde yetişen kişilerin yetişkin ego durumunun geniş ailelerde yetişmiş olanlara göre daha baskın olduğunu göstermiştir. Bu bulgunun daha anlamlı bir şekilde yorumlanabilmesi için sosyolojik araştırmaların ve bakış açısının destekleyeceği farklı araştırmalar yürütülebilir.

Araştırmanın bulguları genç yetişkinlik dönemindeki yani kişilik özellikleri şekillenmiş bireylerin özelliklerini yansıtmaktadır. Aynı konuyla ilgili ergenlerle, yani kişilik şekillenme süreci devam eden bireylerle de, başka çalışmalar yapılarak karşılaştırmalara gidilmesi alan literatürüne katkı sağlayacaktır. Konunun daha derin ele alınabilmesi için konuyla ilgili nitel veya karma desen araştırmaların da alana önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbağ, M. (2000). *Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Üniversite Öğrencilerinde Olumsuz Otomatik Düşünceler, Tansaksiyonel Analiz Ego Durumları ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akkoyun, F. (1995a). *Transaksiyonel Analize Giriş*. Ankara: 72 TDFO Ltd. Şti.
- Akkoyun, F. (1995b). Transaksiyonel Analiz ve Yetişkin Olmak. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 28(1): 1-11.
- Akın, A., Özbay, A., Akın, Ü. (2014). Ergenlerin Stresli Yaşantılarına Yönelik Ebeveyn Tepkileri Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirliği. *Eğitim Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 3, 384-391.
- Anthony, E. K., Alter, C. F. Ve Jenson, J. M. (2009). Development of a risk and resilience-based out-of-school time program for children and youths. *Social Work*, 54(1), 45- 55.
- Kaplan, B. ve Aksel, E. S., (2013). Ergenlerde Bağlanma ve Saldırganlık Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Nesne-Psikoloji Dergisi*, (1): 20-49.
- Altıntaş, E. ve Gültekin, M. (2003). *Psikolojik Danışma Kuramları*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Arı, R. (1989). *Üniversiteli Öğrencilerin Baskın Ben Durumları İle Bazı Özlük Niteliklerinin, Ben Durumlarına, Atılğanlık ve Uyum Düzeylerine Etkisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Aşılı, G. (2001). *Üniversiteli Öğrencilerin Cinsiyet Roller ve Ego (Ben) Durumları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Berne, E. (1964). *Games People Play. The Psychology of Human Relationships*. New York: Grove Press İne.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss. Volume II. Separation: Anxiety and anger*. London. Hogart Pres, New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1977). The Making and Breaking of Affectional Bonds: Etiology and Psychopathology İn The Light of Attachment Theory. *British Journal of Psychiatry*, 130; 201-210.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of The Family as a Context For Human Development: Research Perspectives. *Development Psychology* 22: 723- 742.
- Buluş, M., ve Atan, A. (2016). Öğretmen Adaylarında Ego Durumlarının Bağlanma Tarzlarını Yordama Gücü. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(1): 36-61.

- Çerik, Ş., (2003). *Ailelerin Gençlere Karşı Tutumları ve Gençlerin Ailelerinin Tutumlarını Algılayışlarına Yönelik Üniversite Gençliği Üzerinde Bir Araştırma*. Yıldız Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü.
- Deniz, M., E. (2006). Ergenlerde Bağlanma Stilleri İle Çocukluk İstismarları ve Suçluluk-Utanç Arasındaki İlişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 22, 89-99.
- Dusay, J., M. (1977). *Egograms: How I See You And You See Me*. First Edition, New York: Harper & Row Publishers.
- Eşki, A, (1990). *Çocuk, Genç, Anne Babalar*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Eminağaoğlu, N. (2006). *Güç Koşullarda Yaşayan Sokak Çocuklarında Dayanıklılık (Sağlamlık)*. Doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Geçtan, E. (1999). *İnsan Olmak*. 20. Basım, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Geçtan, E. (1992). *Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1992
- Gladding, S., T. (2012). *Aile Terapisi: Tarih Kuram ve Uygulamaları*. (Çev: İ. Keklik ve İ. Yıldırım). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.
- Gordon, T. (2005). *E.A.E. Etkili Ana-Baba Eğitimi*. (Çev.: Emel Aksay). İstanbul: Sistem yayıncılık.
- Gökler-Danışman İ. ve Köksal, S. (2011). Ailedeki Koruyucu Etkenler Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirliği. *Türk Psikoloji Yazıları*. 14(28): 39-48.
- Greenberg, M., T., Domitrovich, C., Bumbarger, B. (2001). The Prevention of Mental Disorders in School-Aged Children: Current State of The Field. *Journal of prevention and treatment*, 4, 27-47.
- Gülşen D. (2008). *Farklı Lig Düzeyinde Oynayan Futbolcuların Oynadıkları Mevkilere, Öğrenim Durumu Ve Spor Yaşlarına Göre Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Hawley, D., R. (2000). Clinical Implications of family resilience. *The American Journal of Family Therapy*, 28, 101-116.
- Hazan, C. ve Shaver, P., R. (2000). Bağlanma: Yakın İlişkilerle İlgili Araştırmalar İçin Bir Çerçeve. (Çev: A. Dönmez). *Türk Psikoloji Bülteni*, 6 (16-17), 29-50.
- İmamoğlu, S. (2003). *Öğretmen Adaylarının Öfke ve Öfke İfade Tarzları İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- İmamoğlu, S. (2009). *Kişilerarası İlişkiler*. İstanbul: Tohum Yayıncılık.
- Jones, R., N. (1995). *Danışma Psikolojisi Kuramları*. TDFO Ltd. Şti., Ankara.
- Jongeward, D. Ve James, M., (1993). *Kazanmak İçin Doğarız*. (Çev.: Tülin Şenruh). 2. Basım, İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Kaçar, B. (2008). *Lise Öğrencilerinin Karar Stratejileri ve Transaksiyonel Analiz Ego (Ben) Durumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaner, S. ve Bayraklı, H. (2010). Aile Yılmazlık Ölçeği: Geliştirilmesi, Geçerliliği ve Güvenirliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 11(2): 47-62.
- Karahan, E. ve Sardoğan, M., E. (2004). *Psikolojik Danışma ve Terapide Kuramlar*. Samsun: Deniz Kültür Yayınları.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Keler, H. (2008). *Liseli Ergenlerin Transaksiyonel Analiz Ego Durumları İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Konyalıoğlu, A., P. (2002). *Üniversiteli Öğrencilerin Duygusal İlişki Bağlanma Tarzları İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kuzgun, Y. (2000). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. 6. Basım, Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Matthews, D. W. (2000). Family resiliency. North Carolina Cooperative Extension Service. <https://www.ces.ncsu.edu/depts/fcs/pdfs/fcs-508.pdf> adresinden 12.08.2016 tarihinde erişilmiştir.
- Morsümbül, Ü. ve Çok, F. (2011). Bağlanma ve İlişkili Değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3): 553-570.
- Pehlivan Türk, B. (2004). Otistik Çocuğu Olanlarda Bağlanma. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 15(1): 56-63.
- Pittman, E. (1982). Transactional Analysis: An Introduction to its Theory And Practice. *British Journal of Social Work*. 12:1, 47-63.
- Rice, K., G. ve Mirzadeh, S., A. (2000). Perfectionism, Attachment and Adjustment. *Journal of Counselling Psychology*, 47: 238-250.
- Roberts, D., L. (1975). *Treatment of Cultural Scripts. Volume of Selected Articles from the Transactional Analysis Journal*. San Francisco: The International Transactional Analysis Association Inc. 183 – 189.

- Sayar, K. ve Bağlan, F. (2013). *Koruyucu Psikoloji*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Çocuk Yetiştirme Stillerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (44): 35-58.
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılıkları ve Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29): 1-11.
- Ümmet, D., Ekşi, H. ve Otrar, M. (2015). Altruism Among University Students: A Study of Transactional Analysis Ego States and Life Satisfaction. *Anthropologist*, 3(20): 625-635.
- Williams, J., E. ve Best, D., L. (1982). *Measuring Sex Stereotypes: A Thirty Nation Study*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Yönder, M. (2012). *Psikiyatri Kliniklerinde Çalışan Hemşirelerin Transaksiyonel Analiz Kuramına Göre Ego Durumları*. Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Düzce.